

УДК 378.1:687

© Посохова І. С., Олександрова Н. О.

ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка проблеми. Формування професійних якостей у майбутніх фахівців – це складний педагогічний процес. Необхідність цілеспрямованої реалізації цього процесу вимагає планування та проектування відповідної системи, в результаті якої буде підвищена ефективність формування професійних якостей у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю порівняно з традиційним нецілеспрямованим формуванням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Будь-які педагогічні процеси створюються для прискорення та підпорядковування розвитку їх учасників. Проектування означає створювати процеси, що розвивають, ліквідувати ті, що заважають. Педагогічне проектування завжди пов'язане з бажанням педагога організувати для своїх студентів таку атмосферу навчання та позанавчальної діяльності, в яких вони більш повно розкривали б свій внутрішній світ, досягали успіху, почували себе комфортно, розвивали свої здібності, гармонійно формували власну особистість. У той же час педагогічне проектування, як зазначає В. С. Безрукова, націлене наблизити педагогічний процес до реальних умов майбутньої професійної діяльності студентів, в якій вони зможуть адаптуватися до виробництва і професійної праці [1].

Термін «проектування» прийшов до педагогіки з техніки, де визначав створення випереджаючої проєкції того, що буде створено в предметній сфері.

У вітчизняній педагогічній практиці засновник теорії і практики педагогічного проектування вважається А. С. Макаренко, він розглядав виховний процес в якості певного, особливим чином організованого «педагогічного виробництва». Продуманість дій та їхня послідовність у педагогічних проєктах А. С. Макаренка були націлені на формування в людині сильної, вільної, моральної та духовно багатой особистості. Він був прихильником проектування в людині кращих якостей, зокрема професійних якостей [3].

В. П. Беспалько, чия перша соціальна праця в цій галузі стала в 1989 році вагомим стимулом в розвитку педагогічного проектування, вважав, що сутність педагогічного проектування в тому, що створюються можливі варіанти майбутньої діяльності і прогнозуються її результати [2].

Починаючи з 90-х рр. ХХ ст. теорія і практика педагогічного проектування отримали широкий розвиток. Роботи Н. О. Брюханової, В. Ф. Взятишева, Е. С. Заїр-Бека, Р. І. Ільїна, А. О. Кірсанова, О. Е. Коваленко, І. І. Ільєсова, Ю. С. Тютюнникова та багатьох інших педагогів дозволили перейти до створення й активного застосування на практиці педагогічного проектування. Педагогічне проектування, за Л. І. Гурьє, – це феномен, що виник як результат взаємодії новітніх тенденцій у розвитку педагогічної теорії й інноваційної практик [4].

На теперішній час проектування розглядається як найважливіша складова педагогічної діяльності. Цей процес охоплює широкий спектр об'єктів: зміст освіти, управління педагогічним процесом, планування та контроль розвитку установи та ін. [4].

В. С. Безрукова визначає **педагогічне проектування** як «попередню розробку основних деталей попередньої діяльності учнів та педагогів» [1, с. 95]. Для педагога педагогічне проектування є функцією не менш значущою, ніж організаторська, комунікативна або гностична діяльність [2].

Проект – це стратегічний документ розвитку будь-якої соціальної системи. Цілі педагогічних проєктів тільки намічаються та повинні коригуватися в ході досягнення проміжних результатів. Під час реалізації проєкту під впливом змін в оточенні проєкту та проміжних результатів, що отримані, цілі проєкту можуть змінюватись. Тому

цілепокладання розглядається як безперервний динамічний процес, в якому аналізуються теперішні ситуації, тенденції і за необхідністю здійснюється корегування цілей [4].

Проект випереджує в ідеальній формі результати як матеріально-практичної, так і духовної діяльності, тобто як зовнішнього, так і внутрішнього світу людини. Це судження правомірно для будь-якої діяльності в соціальній сфері, зокрема й педагогічній. Тому педагогічне проектування поліфункціональне, і в основі його цілісності полягає ідея про вдосконалення педагогічної діяльності, про майбутній образ культуросообразної, особистісноорієнтованої педагогічної системи і відповідних їй педагогічних процесів.

Згідно з визначенням В. С. Безрукової, «**педагогічна система** – це цілісна єдність усіх факторів, що сприяють досягненню цілей розвитку людини, що поставлені» [1, с. 101].

Кожна педагогічна система повинна володіти певними ознаками, що її визначають:

- повнота компонентів, що задіяні в досягненні мети системи;
- наявність зв'язків і залежностей між компонентами системи;
- наявність основної ідеї, що об'єднує компоненти;
- поява в компонентах педагогічної системи спільних якостей [1].

Робота викладача щодо проектування педагогічної системи починається з постановки цілей виховання та освіти майбутнього інженера-педагога. Поставивши цілі, викладач, керуючись принципами, формує зміст педагогічної діяльності (діяльності педагога та студента) при використанні відповідних форм, методів, засобів і форм навчання. Наступною та найбільш відповідною задачею є зведення всіх компонентів до єдиної цілісної системи, що не протирічає один одному.

Педагогічні системи – це відкриті системи. Будь-який педагогічний проект, стосуючись усієї системи функціонування процесів, явищ, структур, представляє собою складну систему взаємопов'язаних елементів, яка може бути розділена на многу підпроектів і підпрограм, тому що зміна одного або кількох компонентів педагогічної системи, веде за собою зміну всіх взаємопов'язаних елементів цієї системи [4].

Педагогічні системи як об'єкти проектування – це дуже складні утворення. Вони складаються з різних за якістю та змістом компонентів. Так, у систему входять люди – ті, що викладають, та ті, що навчаються; матеріально-технічні засоби навчання; методичні розробки; умови, що забезпечують певні процеси та ін. Як бачимо, внутрішній склад компонентів системи різний, кожен із компонентів являє собою системне утворення.

У рамках педагогічних систем створюються педпроцеси. Педагогічні системи формуються для того, щоб створити позитивні умови для проходження педагогічних процесів.

Педагогічним процесом називається «об'єднання в єдине ціле тих компонентів (факторів), які сприяють розвитку студентів і педагогів в їхній безпосередній взаємодії» [1, с. 104].

Педагогічним процесом, що потребує дослідження, є формування професійних якостей у майбутніх фахівців. Розробка цього процесу й називається проектуванням.

Постановка завдання. Таким чином, постає завдання щодо проектування системи формування професійних якостей у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю, що здійснюється в процесі вивчення швейних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Проектування системи формування професійних якостей майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю дозволяє узагальнити всі попередні розробки, об'єднати педагогічні умови, представити їх реалізацію як єдиний процес.

Створення системи формування професійних якостей у майбутнього фахівця дозволяє охопити всі сторони процесу.

Система формування професійних якостей дозволяє простежити процес формування професійних якостей, його складові, залежність цього процесу від внутрішніх та зовнішніх факторів, закономірний взаємозв'язок частин. Система, що розроблена, є цілісною єдністю

факторів, що сприяють ефективному формуванню професійних якостей у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю. (рис.).

До складових системи формування професійних якостей відносяться:

- 1) цільовий блок;
- 2) змістовний блок;
- 3) блок умов;
- 4) процесуальний блок або блок реалізації;
- 5) результативний блок.

Розглянемо послідовно всі блоки системи.

Цільовий блок містить обґрунтування (алгоритм) визначення мети формування професійних якостей. Сучасні вимоги до якості швейних виробів вимагають певних якостей у виробників цих виробів та у фахівців, що їх готують.

Змістовний блок показує, як можуть бути визначені ці якості та містить їхній перелік. Професійні якості фахівця виражені через групи вимог споживача до швейного виробу (виключаючи економічні):

- галузево-естетичні;
- галузево-виробничі.

Блок умов містить процеси (дії), які згідно з метою дослідження мають бути виконані для покращення формування професійних якостей. Таким чином, формування професійних якостей виконується за таких умов:

1 – відбір та структурування професійних якостей майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю;

2 – діагностика рівня сформованості професійних якостей у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю;

3 – застосування технологічного підходу для формування професійних якостей у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю.

Блок реалізації. Реалізація педагогічних умов складає процес навчання, що забезпечує формування професійних якостей.

Перша педагогічна умова (відбір та структурування професійних якостей майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю) реалізується через виконання алгоритму визначення галузевих професійних якостей дозволяє отримати точний перелік та класифікацію (структурну модель) якостей, що мають бути сформовані.

Складання структурної моделі професійних якостей майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю надає можливість наочно побачити взаємозв'язок професійних якостей, їх зміст.

Друга педагогічна умова (діагностика рівня сформованості професійних якостей у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю) реалізується через здійснення моніторингу рівня сформованості професійних якостей майбутнього інженера-педагога швейного профілю. Засобом проведення моніторингу є кваліметрична модель, що в ньому розроблена. Саме вона є інструментом для оцінювання (контролю) рівня сформованості професійних якостей протягом їх формування в процесі навчання.

При діагностуванні рівня сформованості професійних якостей використовуються результати моделювання рівня сформованості професійних якостей інженера-педагога на різних посадах, яке дозволяє отримати відповідні моделі, що застосовуються для порівняння досягнень студентів з ідеалом для майбутнього інженера-педагога та в профорієнтуванні студентів на третьому етапі соціалізації (оволодіння професією та галуззю) [5].

Третя педагогічна умова (застосування технологічного підходу для формування професійних якостей у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю) реалізується через застосування наряду з традиційними методами викладання педагогічного тренінгу, що є механізмом, який обґрунтовано як оптимальний для формування галузевих професійних якостей.

Процес формування професійних якостей здійснюється через взаємодію педагогів – викладачів дисциплін природничо-наукової, професійної та практичної підготовки та студентів швейного профілю

Серед циклів дисциплін, яким навчаються майбутні інженери-педагоги швейного профілю, формування професійних якостей найбільш ефективно на циклі спеціальної та практичної підготовки. Проведений аналіз спецдисциплін дозволяє обрати інтегральні дисципліни професійного циклу, якою, наприклад, є «Проектування швейних підприємств», що вивчається на четвертому курсі.

Результативний блок. Результатом реалізації всіх елементів системи є сформовані професійні якості в майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю. Рівень сформованості професійних якостей визначається за критеріями:

низький $0 \leq K_{\text{гпн}} < 0,5$ – професійні якості сформовані не остаточно, проявляються зрідка;

достатній $0,5 \leq K_{\text{гпн}} < 0,9$ – професійні якості сформовані остаточно, але можливе та рекомендоване їхнє вдосконалення, проявляються час від часу, залежно від ситуації;

високий $0,9 \leq K_{\text{гпн}} < 1$ – професійні якості сформовані остаточно, проявляються регулярно, сприяють якісному професійному навчанню.

У результаті реалізації всіх блоків системи формування професійних якостей очікується, у відповідності до гіпотези дослідження, підвищення рівня сформованості професійних якостей у майбутнього інженера-педагога швейного профілю.

Як свідчить досвід вітчизняної педагогіки, педагогічне проектування і реалізація конкретних проектів, що направлені на вирішення актуальних проблем, дозволяє не тільки досягти позитивних змін на локальному рівні, а також впливати на перетворення в сфері розвитку і виховання особистості, в якому формування професійних якостей, посідає керівні позиції.

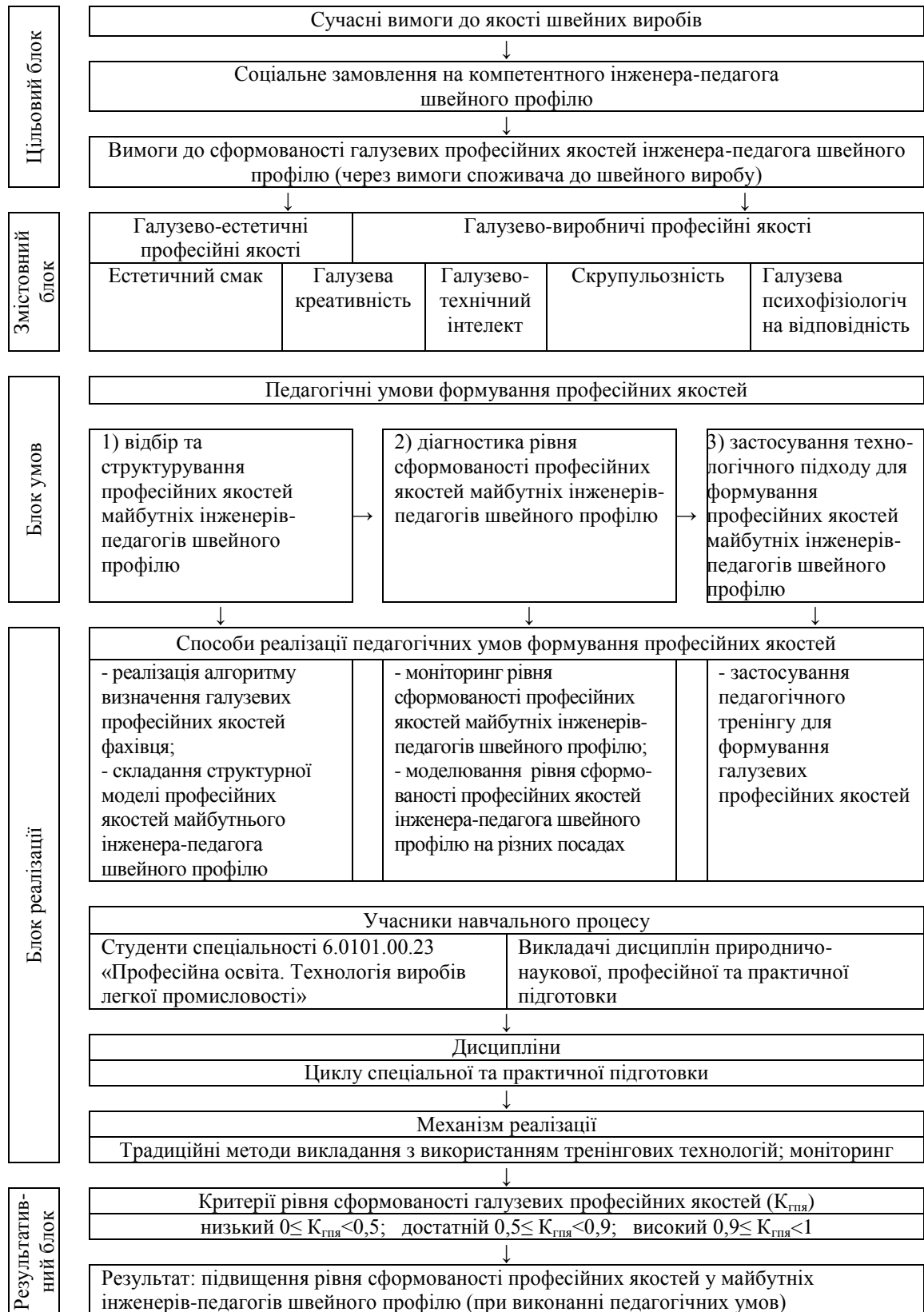


Рис. Система формування професійних якостей у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю

Висновки. Таким чином, система формування професійних якостей у майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю охоплює різні аспекти цього процесу та передбачає підвищення ефективності формування професійних якостей у порівнянні з традиційними методами формування.

Перспективами подальших досліджень є проектування методів формування професійних якостей за етапами професійної соціалізації на всіх дисциплінах циклу професійної і практичної підготовки.

Список використаних джерел

1. Безрукова В. С. Проективная педагогика: учеб. пособие для инж.-пед. ин-тов и индустр.-пед. техникумов / В. С. Безрукова. – Екатеринбург, 1996. – 344 с.
2. Макаренко А. С. Сочинения: в 7 т. / А. С. Макаренко. – М., 1958. – Т. 7. – С. 300.
3. Гурье Л. И. Проектирование педагогических систем: учеб. пособие / Л. И. Гурье. – Казань: Казан. гос. технол. ун-т, 2004. – 212 с.
4. Александрова Н. А. Развитие профессионально важных качеств в контексте профессиональной социализации личности / Н. А. Александрова, И. С. Посохова // Проблемы инженерно-педагогической освіти: зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. – Х., 2011. – Вип. 30-31. – С. 282–286.

Посохова І. С., Олександрова Н. О.

Проектування системи формування професійних якостей майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю в процесі вивчення фахових дисциплін

Розглянуто сутність та загальні положення проектування педагогічних процесів, описано розроблену систему формування професійних якостей майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю.

Ключові слова: інженер-педагог, швейний профіль, професійні якості, проектування, педагогічна система, проектування, цикл дисциплін.

Посохова И. С., Александрова Н. А.

Проектирование системы формирования профессиональных качеств будущих инженеро-педагогов швейного профиля в процессе изучения профессиональных дисциплин

Рассмотрены сущность и основные положения проектирования педагогических процессов, описана разработанная система формирования профессиональных качеств будущих инженеро-педагогов швейного профиля.

Ключевые слова: инженер-педагог, швейный профиль, проектирование, профессиональные качества, педагогическая система, проектирование, цикл дисциплин.

I. Posohova, N. Oleksandrova

Design of the Formation System of Professional Qualities of Future Engineer-Teachers of a Sewing Profile in the Course of Professional Disciplines Studying

In paper the essence and substantive provisions of design of pedagogical processes are considered, the developed system of formation of professional qualities of future engineer-teachers of a sewing profile is described.

Key words: engineer-teacher, sewing profile, professional qualities, design, pedagogical system, design, cycle of disciplines.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2013 р.